

Миленко М. Бодин¹
Кристина З. Радојевић²
Душан Б. Кесић³
Универзитет у Београду
Факултет безбедности
Београд (Србија)

УДК 316.64-057.874:[351.78:316.7(497.11)]"2016/2018"

Оригинални научни рад
Примљен 06/02/2019
Измењен 27/06/2019
Прихваћен 28/06/2019
doi: [10.5937/socpreg53-20431](https://doi.org/10.5937/socpreg53-20431)

СТАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСНЕ КУЛТУРЕ КОД МЛАДИХ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Сажетак: Предмет овог рада јесте утврђивање ставова младих средњошколског узраста од 16 до 19 година у Републици Србији о појединим питањима безбедности, чиме се жели постићи циљ утврђивања стања националне безбедносне културе. Теоријски оквир рада обухвата систематичан преглед дефиниција и одређења појмова безбедносне културе и националне безбедносне културе. У истраживању које је спроведено коришћена је метода полуструктурисаног анкетног упитника, који је настојао да обухвати основне елементе који укључују знање и став младих о безбедносним проблемима у Републици Србији. Добијени резултати указују да млади сматрају наркоманију и корупцију за највеће претње безбедности, а субјекти који према њиховим ставовима имају најзначајнију улогу на плану превенције угрожавања јесу полиција, службе безбедности и приватно обезбеђење.

Кључне речи: национална безбедносна култура, безбедносна култура, млади

1. Увод

Национална култура настаје као исход стечених вредности и способности да се на њима сагледава како традиција тако и обликовање нових вредности у контексту животних перспектива једне заједнице. На тако формираном знању односно свести о вредностима заједнице као целине формира се и идентитет личног и заједничког живота који онда формира и националну свест. Значај националне културе огледа се у њеном испољавању, тачније у националном културном обраци, који подразумева практично испољавање свих посебности националне културе. Национална култура индукује и модернизацију традиционалних вредности, друштвену и појединачну перцепцију вредности и појава у окружењу. Наведена веровања, перцепције и вредности утичу на обликовање односа у оквиру заједнице, која артикулише потребу за њиховом формализацијом кроз правни систем. Осим

¹ milenkobodin@fb.bg.ac.rs

² kristina_radojevic@fb.bg.ac.rs

³ dusankesic9@gmail.com

тога, исказује и потребу за динамичким праћењем нарочито у ставовима младих људи који су под већим утицајем друштвених промена. За потребе овог рада, то је важно теоријско полазиште.

Запостављањем националне културе, слаби и нестаје национална свест једног друштва, као темељ идентитета и главни оквир који идентификује вредности које се штите, као и степен приоритета у заштити конкретних вредности (Bodin, 2017, str. 76–78). Национална култура има велики утицај на правни поредак, односно друштвено уређење и облик власти успостављен у оквиру неке државе. Као интегрални део националне културе рађа се култура безбедности, као начин мишљења о безбедности, шта више, она представља анализу и разумевање безбедносних проблема, с циљем проналажења адекватног приступа и одговора на кључне изазове. Култура безбедности као своју операционалну форму креира оно што називамо „безбедносна култура”. Под овим појмом се подразумевају конкретно понашање, ставови, знање и вештине настале као резултат културе безбедности (Kekić, 2004, str. 14).

Зато је ово истраживање првенствено усмерено на начин на који млади у Србији виде националну безбедност, у ком степену је она угрожена и које су могућности њене заштите. Циљ је био да се утврди у ком степену млади уопште размишљају о националној безбедности, како перципирају стање њене угрожености и могућности превенције угрожавања, као и да ли сматрају да постоје могућности за побољшање стања безбедности. Да бисмо приближили проблематику младима, концепт националне безбедности смо пре свега интерпретирали као интегралну безбедност једног друштва. На основу тога смо га представили кроз основне чиниоце угрожавања безбедности односно разложили на неколико фактора, добро познатих широј јавности попут тероризма, криминала и сл., али и носиоце превенције попут служби безбедности, војске и полиције итд.

2. Теоријске основе

Може се рећи да је безбедност основна потреба човека, и да је то стање које му омогућава неометан развој свих његових способности. Потреба је услов егзистенције, па је и потреба за безбедношћу основна потреба чијим гашењем или умањењем човек као личност нестаје. Зато можемо рећи да је питање безбедности заправо фундаментални интерес и право сваког човека на достојанствен и просперитетан живот (Bodin, 2007). Када размишљамо о националној заједници, као проширеном виду људског бића, онда можемо рећи да је национална безбедност услов опстанка нације, а национална безбедносна култура одражава ставове о очувању нације, основне интересе и вредности које треба заштити и начине на које је могуће обезбедити опстанак и просперитет националне заједнице.

Питање националне безбедности у Србији је дуго било запостављено, што је довело српску националну заједницу на саму ивицу опстанка. Ширењем српске националне свести међу младима се може постићи обнављање бића српске нације, а сматрамо да је национална безбедносна култура један од најбољих начина за успостављање односа младих према потреби заштите основних националних вредности. Како је питање националне безбедности егзистенцијални, исконски интерес сваког друштва и државе, неопходно је препознати и апострофирати значај безбед-

носне културе у остваривању и унапређењу стања националне безбедности. У том смислу, безбедносна култура представља основни елемент који одређује друштвени (национални) однос према свеукупним безбедносним проблемима и претњама.

2.1. Појам безбедносне културе

Числарчик (Marian Cieślarczyk) повезује безбедносну и одбрамбену културу и посматра их као врсту друштвене матрице, „образац за основне претпоставке, вредности, норме, правила, симболе и веровања која утичу на перцепцију изазова, шанси и претњи и на начин на који се осећа и размишља о безбедности, понашање и активности појединаца или заједнице” (Cieślarczyk, 2010, стр. 11). Она се образује („артикулише”), учи и шири путем система образовања, укључује се у унутрашње и спољашње процесе приликом природне адаптације и организовања људи, али и у току процеса јачања способности одбране и заштите. Она доводи до хармоничног развоја појединаца и заједнице и утиче да се безбедност разуме као добробит за све и за животну средину (Cieślarczyk, 2010). Числарчик уводи концепт који подразумева да се безбедносна и одбрамбена култура одражава кроз три димензије:

1. димензију идеја, вредности и духовности људског бића,
2. димензију друштвеног утицаја организације и правног система и
3. димензију материјалних аспеката људског бивања.

Он ове димензије назива „стубовима културе безбедности”. Они се називају ментално-духовни, организационо-правни и материјални стубови. Компоненте ових стубова се међусобно преплићу и могу да припадају појединим стубовима. Тако, на пример, знање представља компоненту првог стуба, али такође спада и у други стуб, јер има организационо-правну и техничко-иновативну природу. Култура се као целина материјалних и духовних достигнућа људске врсте ствара и обогаћује у току времена. Она често неприметно утиче на истраживање друштвених појава које спадају у наведена три стуба, а које утичу на начин на који друштвене заједнице (нације) перципирају одређене видове претњи, политичке и војне, које угрожавају национални идентитет. Ти стубови и њихови потенцијали су део очуваних тековина друштва и они опредељују националну безбедносну културу (Piwowarski, 2017).

Станаревић тврди да је држава ентитет у оквиру кога се развија национална безбедносна култура, која ће кроз активности државних институција остварити преко потребну легитимност држави да влада и управља грађанима. Поред државе, она истиче значај друштвених институција у обликовању и одржавању друштвених односа, начину расподеле друштвених улога и положаја, обликовању понашања, што се заузврат огледа кроз безбедносну културу. Она сматра да се кроз постојећу мрежу институција може промовисати концепт безбедносне културе, и да се могу у складу са тим концептом створити нове институције. (Stanarević, 2012, стр. 306-311).

Институције које регулишу понашање појединца у кључним областима друштва, а самим тим и безбедносне културе су (Stanarević, 2012, стр. 308):

- а) породица и мрежа друштвених односа за спровођење репродукције и социјализације;
- б) институције у области образовања и обуке које треба да обезбеде пренос и неговање знања, способности и специјализованих вештина;

в) институције у области тржишта рада и привреде које треба да обезбеде производњу и дистрибуцију робе и услуга;

г) институције у области владавине права, политике које треба да обезбеде одржавање друштвеног реда и стабилности;

д) културне, медијске и верске институције, које треба да обезбеде развој контекста значења, вредносних оријентација и симболичких кодова.

2.2. Појам националне безбедносне културе

Опште је прихваћено схватање да се нација, као друштвена заједница одликује неким основним елементима, као што су национални идентитет, а са њима су повезани интегритет и суверенитет. Ови елементи представљају основно језгро које омогућава опстанак, а самим тим и безбедност нације (Bodin, 2007). У литератури се национална безбедносна култура посматра из међународне перспективе, где се државна безбедносна култура користи за објашњавање политичких одлука у међународним односима (Vučetić, 2011; Kirchner, 2010; Katzenstein, 1996a.). Унутрашња питања су ретко подробније истраживана (Farrell, 2002), а нарочито када је у питању Република Србија.

То је погрешно, будући да су државне политике само одраз безбедносних норми које су укорене у друштву и институцијама. Да би се правилно објаснило понашање неке државе у погледу националне безбедности треба да се разумеју ограничења која друштво поставља држави и институционална ограничења која политика поставља пред доносиоце одлука на нивоу државе (Wolfers, 1952, str. 495). Арнолд Волферс (Arnold Wolfers) сматра да је национална безбедносна политика пре свега делокруг нације која треба да буде заштићена, и да треба да се обликује у складу са приликама у којима се држава и друштво налазе (Wolfers, 1952, str. 501). Према Казенштајну (Peter J. Katzenstein) културно окружење обликује стање идентитета, које заузврат утиче на понашање. Он такође сматра да је безбедносно окружење део културалног и институционалног окружења, а не само питање материјалног (Katzenstein, 1996a, str. 1–6). Према Станаревић национална безбедност представља вишу форму развијања интереса безбедности пренету на људске структуре и ентитете, као полазне и темељне структуре за концептуализацију културе, безбедности, а потом и безбедносне културе. Да би се обликовала национална безбедносна култура на основу националне безбедности, потребно је подржати активну, конститутивну улогу нације у оквиру безбедности политичке заједнице, изградити националну свест припадника политичке заједнице, кроз изграђене државне и друштвене институције развијати понашања заснована на моралним и етичким начелима и поштовању норми, оријентисати је према неким важним вредностима које се изграђују и кроз институције образовања, културе, привредне структуре и сличне механизме (Stanarević, 2012, str. 305).

Повезивањем Вентовог (Alexander Wendt) аргумента да су и „државе народи” (Wendt, 1999, str. 215–223) и анализе на нивоу ентитета, дошло се до концепта „националне безбедносне културе”. Овај појам, међу првима, уводи Џон Дафилд (John Duffield) који идентификује специфичну националну безбедносну културу Немачке у периоду после Другог светског рата која је тражила мултилатералну сарадњу да би се решила безбедносна питања (Duffield, 1998, str. 35)

Кекић успоставља разлику између појмова „култура безбедности” и „безбедносна култура”. Он наводи да се као део националне културе, развија се и култура безбедности, која се може сматрати делом културе потреба. Култура безбедности се испољава кроз мишљење о безбедности, односно размишљање о безбедности. Како ми мислимо о безбедности, такав нам је и степен безбедносне културе. Други начин испољавања културе безбедности је у виду понашања безбедности. И трећи вид је однос и приступ безбедности – представља спремност и способност да се одговори на претње и изазове било у материјалном било у духовном смислу. Овај вид се испољава када се претње остваре или се уоче нови изазови. Културу безбедности треба схватити као вредност, оно што људи треба да поседују, такође, она може бити схваћена као интерес, јер је интерес сваке јединке да буде безбедна па кроз културу безбедности покушава да га наметне и оствари. Безбедносна култура има смисла само ако постоји свест и мишљење о безбедносним претњама (Кекић, 2004, стр. 14). Улога културе безбедности јесте да образовањем, васпитањем и искуством појединаца, друштвених група и народа достигне такав ниво свести о безбедности који ће променити њихово мишљење, понашање и однос према безбедносним питањима (Кекић, 2004, стр. 17).

На основу наведеног можемо закључити да се култура безбедности испољава као део опште (националне) културе, те да представља њену субкултуру. Култура безбедности подразумева промишљање и анализу безбедности, претњи и изазова, као и свест о њиховим последицама. С друге стране, безбедносна култура се може сматрати исходом процеса промишљања и анализе стања безбедности, и суштински она представља операционализацију културе безбедности кроз конкретне ставове, схватања, свест и мере које се сматрају неопходним у процесу достизања безбедности.

Према Дафилду, национална безбедносна култура је део политичке културе где друштво као целина и политичке елите имају заједнички добро дефинисан скуп фундаменталних убеђења и вредности које су од потенцијално великог значаја за националну безбедносну политику. То за последицу има да друштво и политичка елита имају унапред одређен позитиван став према појединим активностима и политикама (Duffield, 1998, стр. 25). За разлику од Дафилда, ми се у истраживању не окрећемо политичким елитама, већ пре схватању безбедности које је уврежено у друштву, конкретније међу младима у Републици Србији. Будући да не постоји једна општеприхваћена дефиниција, за потребе овог рада националну безбедносну културу дефинишемо као заједничке идеје и веровања која утичу на то како млади у Србији гледају на националну безбедност, безбедносне институције и значај безбедности као вредности коју треба штитити. Истраживање треба да нам укаже на то какви су приоритети и ставови младих у Републици Србији према националној безбедности.

3. Методологија

Предмет истраживања у овом раду јесте испитивање стања националне безбедносне културе код средњошколске омладине у Републици Србији. Безбедносна култура, као и сама култура, може да формира контекст у оквиру којег се развијају

и одржавају безбедносни ставови појединца (групе или неког ширег ентитета) и промовишу разна безбедносна понашања. Ставови су трајни системи позитивних или негативних процена, емоционалних категорија и техника за акцију про или контра према друштвеним објектима. Овај појам се схвата и као предиспозиција или ментална спремност, што имплицира да људи, поседујући ову тенденцију или мотивацију, посматрају друштво у оквиру дефинисаних категорија добра и зла (Reich & Adcock, 1978, str. 26). Ставови, као део безбедносне културе, представљају скуп веровања о безбедносним и небезбедносним ситуацијама или питањима које деле чланови једног друштва или заједнице и који утичу на то да се у вези са тим питањима или у тим ситуацијама понашају на одређени начин. Став и понашање могу да буду у високој корелацији, али ни то није увек правило. Поступци и одлуке које спроводе чланови неких колективитета нису увек у складу са ставовима које су изградили, јер на те поступке и одлуке утичу и други фактори. Стога могу бити на делу декларативно опредељење, као став према одређеном питању, и стварно понашање у односу на исти проблем (Stanarević, 2012, str. 319).

Поједини аутори већи акценат стављају на ставове, док неки други истичу значај понашања приликом утврђивања стања безбедносне културе. Унутар ове перспективе безбедносна култура се посматра као скуп смерница за понашање у различитим ситуацијама, који одређује прихватљиво понашање или оно понашање које ће бити награђено и самим тим обликује понашања одређених актера. У том смислу се посматра и анализира понашање појединца, понашање организације, државе или глобалног међународног система. Понашање, и позитивно и негативно, научено је током времена и одражава културу, односно систем вредности, веровања и норми који је усвојен од стране појединца (Stanarević, 2012, str. 320). Као што је наведено, у истраживању безбедносне културе могуће је разликовати два приступа, први, који ставља акценат на ставове, и други, који се фокусира на понашање. У складу с тим, у овом истраживању примењен је први приступ. Циљ овог истраживања јесте утврђивање степена развијености националне безбедносне културе путем испитивања ставова средњошколске омладине.

Методологија примењена у истраживању конципирана је у складу са циљем истраживања. За потребе овог истраживања сачињен је анкетни упитник. Реч је о полуструктурисаном упитнику, који је садржао питања отвореног и затвореног типа. Упитник је садржао питања која се односе на ставове о појавама и факторима угрожавања, и то: криминал, угрожавање безбедности на интернету, наркоманија, тероризам, корупција, шпијунажа, деструктивне верске секте и утицај медија. Што се тиче фактора превенције, испитаници су замољени да оцене утицај појединих субјеката на заштиту националне безбедности. Предложени субјекти су: судови, полиција, службе безбедности, војска, приватно обезбеђење, црква и верске заједнице, медији, школе, удружења грађана и појединци.

Поред тога, упитник је садржао и питања која се односе на оцену општег стања безбедности, угроженост животне средине, утицај образовања на спознају проблематике безбедности, и начин на који се испитаници информишу о питањима безбедности. Последње питање у упитнику односило се на личне ставове, мишљења, препоруке и предлоге испитаника у вези с тим шта треба урадити да би се унапредило стање безбедности у Републици Србији.

Методом случајног узорка одабрани су округи, градови и школе на територији Републике Србије у којима је истраживање спроведено. Сачињени анкетни упитници су били дељени како у папирној тако и у електронској форми. Истраживање је спроведено у периоду од новембра 2016. до јуна 2018. године. Анкетирање испитаника спроведено је у неколико округа: Град Београд, Јабланички, Сремски, Мачвански, Златиборски, Тимочки, Севернобачки, Шумадијски и Браничевски округ.

4. Резултати истраживања

4.1. Узорак

Од укупно 1200 анкетираних испитаника, добили смо 979 успешно попуњених упитника. У односу на број успешно анкетираних испитаника, према полној структури било је 630 испитаника женског пола или 64,3 % од укупног броја анкетираних. Мушког пола је било 349 испитаника, што износи 35,7 %.

Према старосној структури било је у узрасту од 16–17 година 387 или 39,5 %, а у узрасту од 18–19 година 592 или 60,5 % испитаника.

У односу на школску спрему 661 испитаник или 67,5 % је похађао средњу стручну школу, 312 или 31,9% је похађало гимназију, док је свега 6 испитаника, односно 0,6% похађало занат.

4.2. Одговори

На питање о општем стању безбедности у Републици Србији одговори су дати као што је приказано на [Графикону 1](#). Види се да је највећи број испитаника у малој мери задовољан тренутним стањем безбедности.

Што се тиче угрожености животне средине у Републици Србији, одговори су приказани на [Графикону 2](#). На основу одговора можемо закључити да млади средњошколског узраста углавном сматрају да је животна средина донекле угрожена, али да то стање није алармантно.

Што се тиче оцене појединих појава и фактора угрожавања у Републици Србији, одговори су дати на [Графикону 3](#).

Што се тиче одговора на питање о утицају појединих субјеката у сузбијању и превенцији појава угрожавања, оцене су дате на [Графикону 4](#).

На питање о томе колико је школа и укупно образовање утицало на спознају безбедносне проблематике у Републици Србији, одговори су углавном били средње и у малој мери. Процент одговора је приказан на [Графикону 5](#).

На питање на који начин се најчешће информисем о питањима безбедности, одговори су представљени на [Графикону 6](#).

Национална безбедносна култура код младих у Србији још увек је недовољно истражена. Циљ овог истраживања био је да оствари увид у то како средњошколска омладина гледа на појаве угрожавања и субјекте превенције. Резултати истраживања указују да највећи број испитаника сматра да је опште стање безбедности незадовољавајуће или задовољава у малој мери (укупно 54% испитаника). Што се тиче угрожености животне средине, према мишљењу испитаника животна средина није у великој мери угрожена. Као главне безбедносне проблеме, испитаници препознају пре свега корупцију, медијску пропаганду и наркоманију, а тек на

четвртом месту је криминал. Што се тиче субјеката превенције, мора се рећи да испитаници не препознају изузетну улогу неког субјекта по питању решавања безбедносних проблема. Мало у том погледу одскачу медији, мада је релативно мали број испитаника (свега 123) сматрао да медији имају изузетну улогу у превенцији појава угрожавања. Највећи број испитаника сматра да су у великој мери за то задужени полиција (244), приватно обезбеђење (216), војска (203), па службе безбедности (191). Када је реч о утицају образовања и школе на спознају проблематике безбедности, већина испитаника сматра да је школовање у малој мери или средње утицало на спознају ове проблематике. Доминантан начин информисања о питањима безбедности јесте интернет (58%) али и телевизија (30%).

Што се тиче напомена, предлога и савета у вези са побољшањем стања безбедности, испитаници у највећем броју нису дали одговор. Међутим, било је доста одговора који су апострофирали проблем корупције и указали на потребу за њеним искорењивањем. Затим је било савета да је потребно увести строже казне за све преступнике, као и да је потребно побољшати едукацију у области безбедности. Било је и предлога да се повећа присуство полиције на јавним местима и да се генерално подиже свест о безбедности код грађана и стручних служби.

5. Закључак

Како тврди Кумар (Deera Kumar) обликовање националне безбедносне културе зависи од стања националне безбедности, али је у великој мери под утицајем медија (Kumar, 2017, str. 2154). Ове ставове је потврдило и наше истраживање. Односно, начин информисања о безбедности има значајан утицај на ставове о питањима која су обухваћена упитником. Како се већина испитаника изјаснила да се информише путем интернета, треба узети у обзир доминантне теме у интернет презентацији медија. Поред тога, значајан утицај имају садржаји на тзв. друштвеним мрежама на обликовање свести о угрожавању или превенцији. На ово питање се надовезује и утицај самог школовања, јер готово половина испитаника сматра да је школовање у малој мери или нимало утицало на спознају ове проблематике. То отвара питање о заступљености проблематике безбедности у образовном систему Републике Србије. А како је образовање есенцијални начин за формирање безбедносне културе, овакво стање захтева промену у систему образовања. Школски програми треба да буду резултат препознавања значаја и улоге образовања у информисању основаца и средњошколаца о питањима безбедности.

Када је реч о факторима угрожавања безбедности, средњошколци сматрају да су фактори потпут наркоманије, корупције и медија највећа претња по безбедност. Питање улоге медија остаје противречно. С једне стране, испитаници сврставају медије у групу фактора који у највећој мери угрожавају безбедност, а с друге стране, препознају медије као једне од најзначајних фактора који доприносе превенцији угрожавања. Осим медија, средњошколци придају значај полицији, службама безбедности и војсци као факторима превенције.

На основу спроведеног истраживања јасно је да средњошколци сматрају да је корупција проблем који највише угрожава националну безбедност, а да је релативно мало механизма који би били у стању да успешно реше тај проблем. На основу

тога можемо закључити да је поверење у државу на релативно ниском нивоу, да у великом делу међу младима влада апатија и да мало њих заиста верује у улогу коју као појединци или кроз удружења грађана могу играти у подизању нивоа безбедности. Сматрамо да је њихова свест о могућностима превенције релативно ниска и то указује на низак ниво безбедносне културе.

Питање националне безбедности у Републици Србији је веома дуго било запостављено. Чак и данас је ово питање на самим маргинама како политичког тако и друштвеног дискурса. Актуелно стање свакако одржава негативне политичке, културне и економске проблеме прошлости. Запостављањем националне културе, слаби и нестаје национална свест једног друштва, као темељ националног идентитета и главни оквир који идентификује вредности које се штите. Како је питање националне безбедности егзистенцијални интерес сваког друштва и државе, неопходно је препознати и апострофирати значај безбедносне културе у остваривању и унапређењу стања националне безбедности. Безбедносна култура представља основни елемент који одређује друштвени (национални) однос према свеукупним безбедносним претњама. Трансфер националне културе у безбедносну културу представља императив сваког друштва које тежи унапређењу своје безбедности. Изградњом адекватног фонда знања и разумевања безбедносних проблема и претњи, једно друштво унапређује своје капацитете за проактивно и реактивно деловање у односу на бројне облике угрожавања националне, социјалне и личне безбедности.

Milenko M. Bodin¹

Kristina Z. Radojević²

Dušan B. Kesić³

University of Belgrade, Faculty of Security Studies
Belgrade (Serbia)

STATE OF THE NATIONAL SECURITY CULTURE AMONG YOUNG POPULATION IN THE REPUBLIC OF SERBIA

(Translation In Extenso)

Abstract: The subject of this paper is to examine the attitudes held by young population, age 16 to 19, in the Republic of Serbia about certain security issues, with the general aim to identify the state of the national security culture. Theoretical background comprises a systemic overview of definitions and interpretations of the terms “security culture” and “national security culture”. The conducted research was based on the method of a semi-structured questionnaire aiming at covering fundamental elements, including knowledge and attitude of the young generation about security issues in the Republic of Serbia. Results indicate that young people in Serbia consider drugs and corruption as dominant threats, and believe that the police, security services, and private security play a major role in the prevention.

Keywords: national security culture, security culture, young population

1. Introduction

National culture stems from common values and the capacity to rely on them as the foundation for perceiving tradition and shaping new values within the context of a community's life prospects. The knowledge thus formed and the awareness of the values fostered by the community serve as the basis for creating the identity of both individual and common life, which subsequently shapes the national consciousness. The importance of national culture is reflected in its manifestation, more precisely in the national cultural pattern which implies practical demonstration of all specific features of the national culture. Additionally, national culture induces modernisation of traditional values, social and individual perception of values and events taking place in the community. These beliefs, perceptions and values shape the relations within the community that articulates the need for their formalisation through the legal system. Additionally, the community expresses

¹ milenkobodin@fb.bg.ac.rs

² kristina_radojevic@fb.bg.ac.rs

³ dusankesic9@gmail.com

the need for dynamic monitoring, particularly on the matter of attitudes held by young people that are widely influenced by social changes. That is an important theoretical starting point for this paper.

Neglect of national culture leads to the decline and loss of a society's national consciousness which serves as the foundation of identity and the main framework specifying the values to be protected, as well as the priority level for such protection (Bodin, 2017, p. 76–78). National culture has a strong impact on the legal order, as well as the social system and government structure established within a country. Culture of security is formed as an integral part of the national culture, as the outlook on security. Furthermore, it represents an analysis and understanding of security issues with the aim of finding the most adequate approach and solution for key challenges. The operational form of the culture of security is what we call "security culture". This term implies the concrete behaviours, attitudes, knowledge and skills resulting from the culture of security (Kekić, 2004, p. 14).

That is why this research predominantly deals with the issue of how the young generation in Serbia perceives the national security, to what extent it is jeopardised and what are the options for its protection. The aim of the paper is to examine to what degree the young even think about the national security, what is their view of the threats and possible preventions, and do they believe that there are possibilities for improving the state of security. In order to bring the issue closer to the young population, we primarily interpreted the concept of national security as integral security of a society. From that perspective, we presented it through the main elements that pose a threat to the security and further dissolved it into several widely known factors such as terrorism, crime, etc. but we also took into consideration the actors of prevention, such as security services, the army, police, etc.

2. Theoretical background

It can be argued that security is the essential human need and the condition that allows people to develop all their abilities without obstruction. A need is a precondition for existence, and therefore the need for security is a basic need whose denial or suppression leads to the destruction of one's personality. That is why we can say that the issue of security is a fundamental interest and the right of every person to a dignified and prosperous life (Bodin, 2007). When we think about a national community, as an extended form of a human being, we can argue that national security is a precondition for a nation's survival, and the national security culture reflects the attitudes towards national preservation, basic interests and values that must be protected and the methods that can ensure the existence and prosperity of a national community.

The issue of national security in Serbia has long been neglected, which has brought the Serbian national community on the verge of extinction. By spreading the Serbian national awareness among the young, we can regenerate the being of the Serbian nation, and we believe that the national security culture is one of the best ways to raise the awareness of the young people about the need to protect the basic national values. Considering the fact that the issue of national security is an existential, primal interest of every society and state, it is necessary to recognize and emphasize the importance of security culture for achieving and improving national security. In that sense, security culture represents a

basic element that determines the social (national) attitude toward general security problems and threats.

2.1. The term “security culture”

Marian Cieślarczyk connects the security and defence culture and considers them as a type of social matrix, “a pattern of basic assumptions, values, norms, rules, symbols and beliefs that affect the perception of challenges, chances and (or) threats, as well as the way the sense of security is felt and ways to think about it, as well as the related behaviour and activities of individuals and community” (Cieślarczyk, 2010, p. 11). This matrix is formed (“articulated”), learned and spread through the education system. It is integrated into internal and external processes over the course of natural adaptation and organisation of people, but also during the process of strengthening the capacities of defence and protection. It leads to a harmonious development of individuals and communities and contributes to the shared understanding of security as a benefit for all people and the environment (Cieślarczyk, 2010). Cieślarczyk introduces a concept that implies that security and defence culture is manifested in the following three dimensions:

1. Dimension of ideas, values and spirituality of the human being,
2. Dimension of social impacts of organisation and systems of law, and
3. Dimension of material aspects of human existence.

Cieślarczyk calls these dimensions “pillars of a culture of security”. They are named mental-spiritual, organizational and legal, and material pillars. The components of these pillars interpenetrate and can also belong to separate pillars. For example, knowledge as a component of the first pillar, is also an element of the second pillar, having the organizational-legal and technical-innovative nature. Culture, as a blend of material and spiritual achievements of humankind, is gathered, adhered and enriched in the course of history. It affects decisively, but often it happens unnoticed, the research of social facts and artefacts, that belong to the three pillars, through which societies (nations) can address certain types of threats, political and military, to national identity. These pillars and their potentials, being a preserved heritage of society, settle national security culture (Piwowski, 2017).

Stanarević maintains that the state is an entity within which the national security structure is developed. Through the activity of state institutions, this structure will achieve a much needed legitimacy for the state to govern and manage citizens. In addition to the state, she underlines the importance of social institutions for shaping and maintaining social relations, for determining the method of distribution of social roles and positions, as well as defining behaviours, which in turn is manifested through the security culture. She believes that the existing network of institutions can promote the concept of security culture and, along the lines of that concept, create new institutions (Stanarević, 2012, p. 306–311).

Institutions that regulate individual’s behaviour in key areas of social life, and consequently in the area of security culture, are as follows (Stanarević, 2012, p. 308):

- a) Family and network of social relations for reproduction and socialization;
- b) Institutions in the area of education and training whose role is to ensure dissemination and fostering of knowledge, capacity and specialised skills;
- c) Institutions in the area of labour market and economy whose role is to ensure production and distribution of goods and services;

d) Institutions in the area of rule of law, politics whose role is to ensure maintenance of the social order and stability;

e) Cultural, media and religious institutions whose role is to ensure development of the context of meaning, value-related orientations and symbolic codes.

2.2. The term “national security culture”

It is generally acknowledged that a nation, as a social community is characterised by several main elements, such as national identity and the related integrity and sovereignty. These elements comprise the basic core that enables survival, and consequently, security of a nation (Bodin, 2007). In professional literature, national security culture is viewed from an international perspective where a state’s security culture is used to explain political decisions in foreign affairs (Vučetić, 2011; Kirchner, 2010; Katzenstein, 1996a.). Internal affairs are rarely further analysed (Farrell, 2002), particularly when the Republic of Serbia is concerned.

This is wrong, given that state policies are only the manifestation of security norms which are deeply rooted in the society and institutions. To correctly explain state actions undertaken for the purpose of national security, one must understand the restrictions that society imposes on the state, as well as institutional limitations imposed on statesmen by government policies (Wolfers, 1952, p. 495). Arnold Wolfers believes that national security policy is primarily under the purview of the nation that needs protection, and that it should be shaped in accordance with the circumstances the state and society are in (Wolfers, 1952, p. 501). According to Peter J. Katzenstein, cultural setting affects the state of identity, which in turn shapes the behaviour. He also believes that security environment is part of the cultural and institutional setting, and not only a matter of material capabilities (Katzenstein, 1996a, p. 1-6). Stanarević argues that national security is a higher form of developing security interests transferred to the human structures and entities as initial and fundamental structures for conceptualisation of culture, security and subsequently security culture. In order to form national security culture based on the national security, it is necessary to support an active, constitutive role of the nation within the safety of political community, build national consciousness of political community members, by utilizing the established state and social institutions promote behaviours that are based on moral and ethical principles and respect of norms, steer it towards important values which are also built through institutions of education, culture, economic structure and similar mechanisms (Stanarević, 2012, p. 305).

By connecting the argument of Alexander Wendt that “states are persons“ (Wendt, 1999, p. 215–223) with the analysis at the entity level, we have reached the concept of “national security culture”. This notion was firstly introduced by John Duffield who identified a specific national security culture of post-war Germany which required a multilateral cooperation in order to solve security issues (Duffield, 1998, p. 35)

Kekić established the difference between the terms “culture of security” and “security culture”. He argues that culture of security evolves as part of the national culture, and it can be perceived as an element of the culture of needs. Culture of security is manifested through the deliberation on security, or more precisely, thinking about security. The way we think about security defines the level of our security culture. The second form of expressing culture of security is the security behaviour, while the third form is the attitude

and approach to security – it is the readiness and capacity to respond to threats and challenges whether in material or spiritual sense. This form is materialised when threats occur or new challenges appear. Culture of security should be perceived as a value, something that people should possess. It can also be understood as interest, since the interest of each individual is to be secure, which is why they strive to impose and achieve this state through the culture of security. Security culture is meaningful only if there is awareness and consideration of security threats (Kekić, 2004, p. 14). The role of security culture is to utilize education, upbringing and experience of individuals, social groups and peoples to achieve such level of consciousness about security that will change their way of thinking, behaviour and attitude towards security issues (Kekić, 2004, p. 17).

In view of the above, we can conclude that culture of security is manifested as part of the general (national) culture and represents its subculture. Culture of security includes deliberation and analysis of security, threats and challenges, as well as awareness of their consequences. On the other hand, security culture can be seen as an outcome of the process of deliberation and analysis of the state of security, and is essentially the manifestation of the culture of security through concrete attitudes, views, consciousness and measures considered necessary in the process of attaining security.

According to Duffield, national security culture is part of the political culture where the society as a whole and political elites have a common, well-defined set of fundamental beliefs and values that are potential extremely significant for the national security policy. Consequently, society and political elite have a pre-defined positive attitude to certain activities and policies (Duffield, 1998, p. 25). Unlike Duffield, we do not focus on political elite in our research but on the understanding of security that is rooted in the society, more precisely among the young population in the Republic of Serbia. Given that there is no generally accepted definition, for the purpose of this paper we define the national security culture as common ideas and beliefs that affect the way how the young in Serbia feel about the national security, security institutions and importance of security as a value that should be protected. Research should show the priorities and attitudes of the young population in the Republic of Serbia with respect to the national security.

3. Methodology

The objective of the research conducted for this paper is to analyse the state of the national security culture among the secondary school students in the Republic of Serbia. Security culture, as well as culture alone, can form a context for creating and developing security related attitudes of individuals (groups or wider entities) and promoting various security solutions. Attitudes are fixed systems of positive or negatives judgments, emotional categories and techniques for actions in favour or against social matters. This notion is also understood as a predisposition or mental inclination, which implies that people, possessing this tendency or motivation, regard the society within defined categories of good and evil (Reich & Adcock, 1978, p. 26). Attitudes, being part of security culture, represent a set of beliefs about security and non-security situations or issues that are shared by members of a society or community and which affect their behaviour concerning these issues or in these situations. Attitude and behaviour can be highly correlated, but that is not always the case. Actions and decisions taken by members of certain collectivity are

not always consistent with the attitudes they have developed, since actions and decisions are influenced by other factors, as well. As a result, there could be a declarative position, as an attitude towards a particular issue, and actual behaviour provoked by the same issue (Stanarević, 2012, p. 319).

When determining the state of security culture, certain authors place greater emphasis on attitudes, while others stress the importance of behaviour. From this perspective, security culture is seen as a set of guidelines for behaving in different situations, which determines acceptable behaviour or behaviour that will be awarded and therefore shapes the behaviour of certain actors. In that sense, observation and analysis are focused on behaviour of individuals, behaviour of organisation, the state or global international system. Behaviour, both positive and negative, is acquired over time and reflects the culture, or the system of values, beliefs and norms that was adopted by an individual (Stanarević, 2012, p. 320). As stated above, research of security culture can be conducted by applying two approaches, the first puts emphasis on attitudes, the other is focused on behaviour. Accordingly, this research applied the first approach. The aim of the research is to determine the development level of the national security culture by analysing the attitudes of the young population.

The applied methodology was designed in accordance with the aim of the research. To that end, a questionnaire was developed. It was a semi-structured questionnaire composed of open and closed-ended questions. The questions were associated with attitudes about jeopardising events and factors, more precisely: crime, computer crime, drug abuse, terrorism, corruption, espionage, destructive religious sects and media influence. When it comes to the factors of prevention, respondents were asked to assess the impact that certain subjects have on the protection of national security. The suggested subjects were: courts, police, security services, army, private security, church and religious communities, media, schools, civil associations and individuals.

In addition, the questionnaire included questions concerning the assessment of the general state of security, environmental jeopardy, influence of education on the awareness of the matter of security, as well as the manner how respondents are informed about security issues. The final question in the questionnaire referred to personal attitudes, opinions, recommendations and suggestions of respondents about what should be done in order to improve the state of security in the Republic of Serbia.

Following a random sampling method, districts, towns and schools were selected in the territory of the Republic of Serbia where the research was conducted. Questionnaires were distributed both in paper and electronic form. The research was performed from November 2016 to June 2018. Survey was conducted in several districts: City of Belgrade, Jablanica District, Srem District, Mačva District, Zlatibor District, Timok District, North Bačka District, Šumadija District and Braničevo District.

4. Research results

4.1. Sample

Out of total 1,200 respondents, we received 979 successfully completed questionnaires. Considering the number of successfully polled respondents, gender analysis shows

that there were 630 female respondents, constituting 64.3% of the total number of respondents. There were 349 male participants, making up 35.7%.

According to the age structure, 387 respondents, or 39.5%, were 16-17 years old, while 592, or 60.5%, were 18-19 years of age.

Considering the school degree, 661 respondents, or 67.5%, attended high school, 312 or 31.9% attended gymnasium, while only 6 respondents or 0.6% attended vocational school.

4.2. Responses

The question about general state of security in the Republic of Serbia was answered as illustrated in [Chart 1](#). It is clear that the greatest number of respondents is moderately satisfied with the current state of security.

With respect to the environmental jeopardy in the Republic of Serbia, responses are presented in [Chart 2](#). Based on the provided answers we can conclude that secondary school students generally believe that environment is jeopardised to a certain extent, but do not think that the situation is critical.

Concerning the assessment of certain jeopardising events and factors in the Republic of Serbia, the responses are illustrated in [Chart 3](#).

As for the question of influence that certain subjects have on combating and preventing jeopardising events, responses are presented in [Chart 4](#).

The question regarding the influence of the school and overall education on the awareness of security issues in the Republic of Serbia was mostly answered by “moderately” and “to a lesser extent”. Percentage distribution is presented in [Chart 5](#).

The answers to the question how the respondents mostly obtain information about security issues are presented in [Chart 6](#).

National security culture among the young generation in Serbia is still insufficiently explored. The aim of this research was to examine the view held by secondary school students about jeopardising events and subjects of prevention. Research results show that most respondents believe that general state of security is unsatisfactory or moderately satisfactory (54% of respondents in total). As far as environmental jeopardy is concerned, respondents take the view that environment is not highly threatened. As dominant security problems respondents primarily recognize corruption, media propaganda and drug abuse, while crime is only in the fourth place. With respect to the subjects of prevention, it must be emphasized that respondents do not recognize a prominent role of any subject for solving security issues. To some degree, media stand out, but relatively small number of respondents (only 123) believes that media have a strong role in the prevention of jeopardising events. Majority of polled young people think that the biggest responsibility rests with the police (244), private security (216), army (203), followed by security services (191). When it comes to the influence of education and school on the awareness of the matter of security, most respondents believe that schooling had to a lesser extent or moderately influenced their awareness of this subject. Dominant means of informing about security issues is the internet (58%), as well as television (30%).

In the section regarding remarks, suggestions and recommendations for the improvement of state of security, respondents mostly failed to provide a response. However, there were many responses that referred to the issue of corruption and the need for its

eradication. Another advice was to introduce more severe punishment for all offenders, and improve education in the area of security. A recommendation was given to increase the presence of police in public spaces and to generally raise awareness about security among citizens and professional services.

5. Conclusion

As argued by Deepa Kumar, shaping of national security culture is dependent on the state of the national security, but is also greatly influenced by the media (Kumar, 2017, p. 2154). This argument has been supported by our research, as well. In other words, the means of informing about security has a strong impact on the attitudes towards the issues covered by the questionnaire. Since most respondents reported that they are informed on the internet, one should take into consideration the themes and subjects that are dominant in the internet media presentations. In addition, content displayed on the so called social networks also exerts a strong impact on the shaping of awareness about threats or prevention. There is also the impact of education, since almost half of the respondents believe that schooling has to a lesser extent or moderately affected the awareness of this issue. It raises the question of how much the subject of security is covered by the educational system of the Republic of Serbia. If education is the essential method for establishing security culture, this situation calls for a change in the education system. Curricula should be developed as a result of recognising the importance and role of education when it comes to informing the children in primary and secondary schools about the matters of security.

On the subject of security threatening factors, secondary school students believe that factors such as drug abuse, corruption and media pose the greatest threat. The role of media remains contradictory. On one hand, respondents categorize media as one of the factors that are most jeopardising for the security, while on the other hand, they recognize media as one of the most important factors contributing to the prevention of threats. Apart from media, young population places importance on the police, security services and the army, as factors of prevention.

In view of the research results it is clear that secondary school students consider corruption as the most threatening problem for the national security and believe that there are relatively few mechanisms that would be capable of solving this problem. Therefore, it can be concluded that confidence in the state is relatively low and that, by and large, there is apathy among the young and few of them really believe in their role as individuals or members of civil organisations in raising the security level. We have concluded that their awareness of possibilities for prevention is fairly low, and in turn demonstrates a low level of security culture.

The issue of national security in the Republic of Serbia has long been neglected. Even today, this matter is at the sidelines of both political and social discourse. Current state certainly reflects the negative political, cultural and economic problems of the past. Neglect of the national culture brings about the decline and disappearance of a society's national consciousness which is the foundation of the national identity and the main framework identifying the values to be protected. Since the issue of national security represents an existential interest of every society and state, it is necessary to acknowledge and highlight the significance of security culture for the achievement and promotion of the national

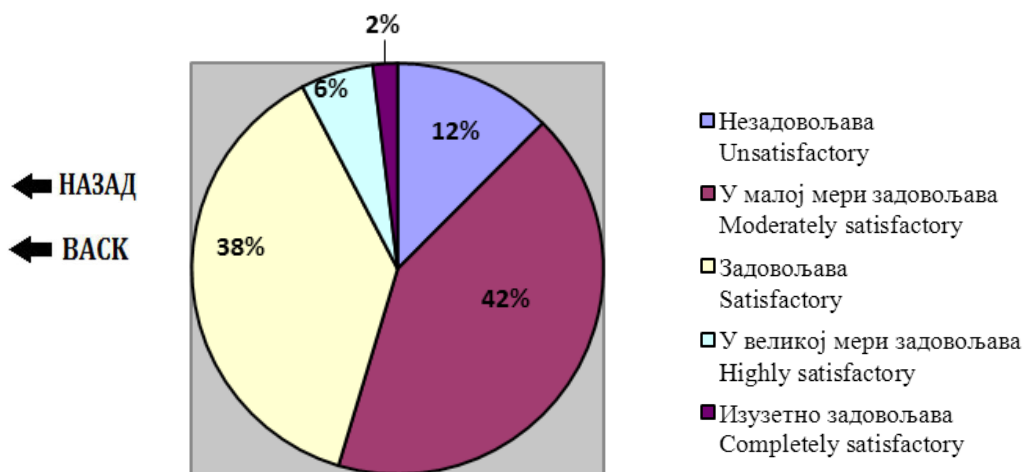
security. Security culture is the basic element that defines the social (national) attitude to general security threats. Transfer of the national culture to the security culture is an imperative of every society that is striving to promote its security. By building an adequate body of knowledge and understanding of security issues and threats, a society improves its capacity for proactive and reactive actions against numerous forms of threats to national, societal and personal security.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

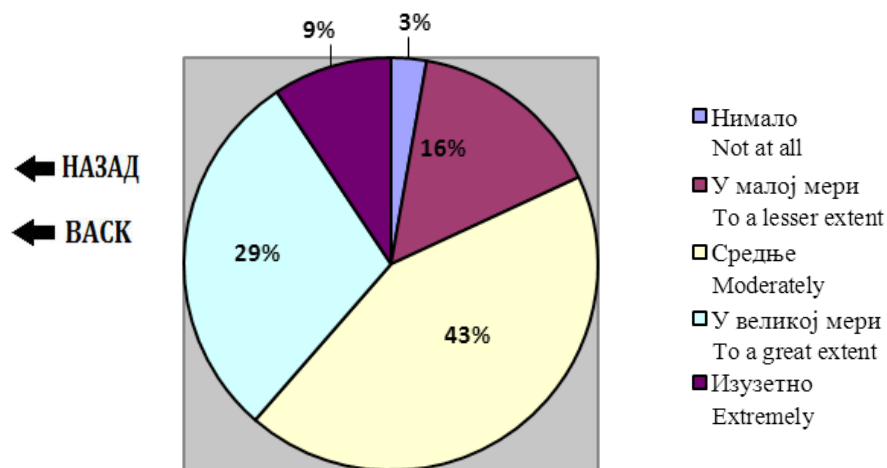
- Bodin, M. (2007). *Theoretical basis of national security management* (doctoral dissertation). Beograd: Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu [In Serbian]
- Bodin, M. (2017). *National Security*. Beograd: Centar za društvena istraživanja. [In Serbian]
- Cieślarczyk, M. (2010). *Culture of security and defense*. Siedlce: Akademia Podlaska.
- Duffield, J. (1998). *World power forsaken: political culture, international institutions, and German security policy after unification*. Stanford: Stanford University Press.
- Farrell, T. (2002). Constructivist security studies: Portrait of a research program. *International Studies Review* 4(1), 49-72.
- Kekić, D. (2004). Security culture in contemporary concepts of security. *Međunarodni problemi* 56(2-3), 221-248. [In Serbian]
- Katzenstein, P. J. (Ed.). (1996). *The culture of national security: Norms and identity in world politics*. New York: Columbia University Press.
- Kirchner, E. J. (2010). European Union: Moving towards a European security culture? In E.J. Kirchner & E. J. Sperling (eds) *National Security Cultures*, 103-125. New York: Routledge.
- Kumar, D. (2017). National Security Culture: Gender, Race and Class in the Production of Imperial Citizenship. *International Journal of Communication* 11(2017). Available at: <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/6699/2039>
- Piowarski, J. (2015). Three pillars of security culture. Security dimensions. *International & National Studies* 22.
- Reich, B. & Adcock, C. (1978). *Values, Attitudes and Behaviour Change*. Beograd: Nolit [In Serbian]
- Stanarević, S. (2012). The concept of security culture and assumptions of its development (doctoral dissertation). Beograd: Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu Available at: <http://doiserbia.nb.rs/phd/fulltext/BG20121109STANAREVIC.pdf> [In Serbian]
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wolfers, A. (1952). "National security" as an ambiguous symbol. *Political Science Quarterly* 67(4), 481-502.

APPENDIX / ПРИЛОЗИ

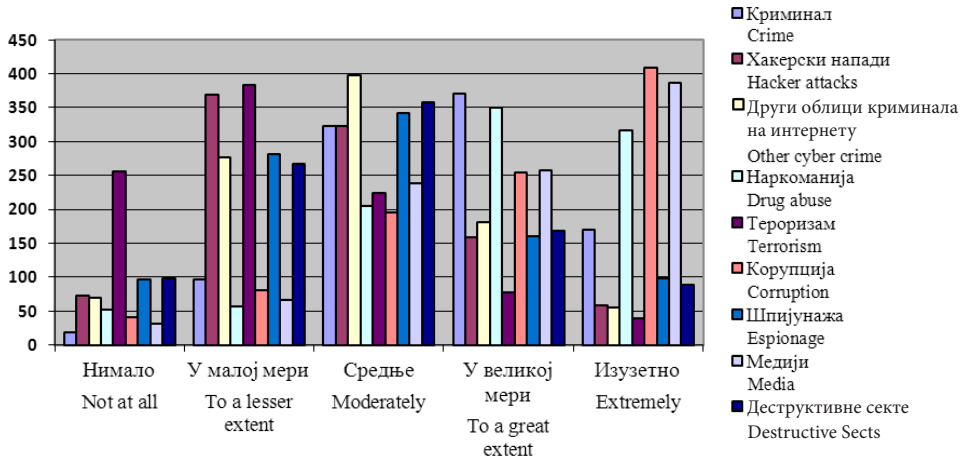
Графикон 1: Оцена стања безбедности у Р. Србији
Chart 1: Assessment of the state of security in RS

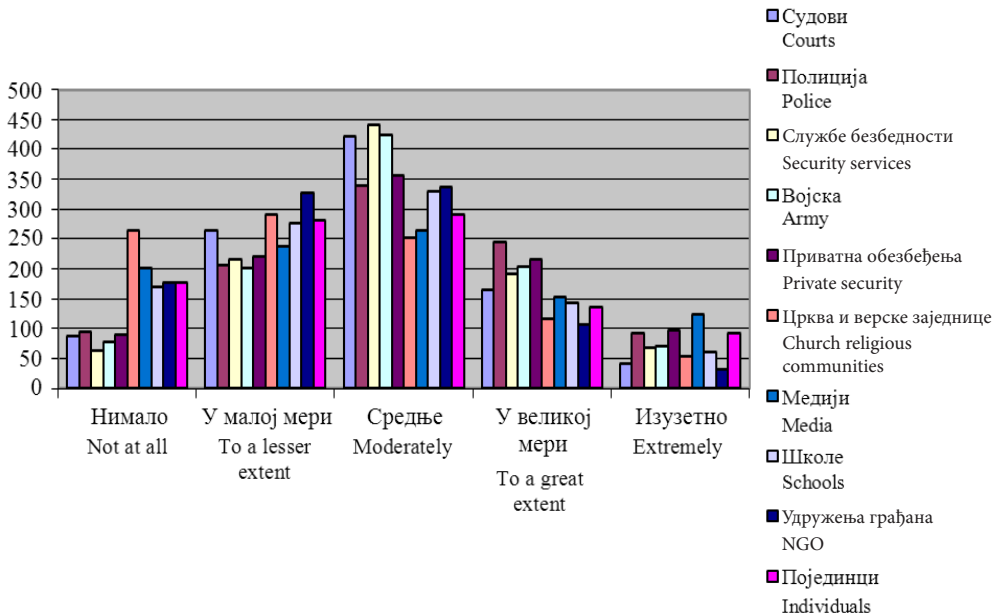
Графикон 2: Оцена угрожености животне средине у Р. Србији
Chart 2: Assessment of the environmental jeopardy in RS

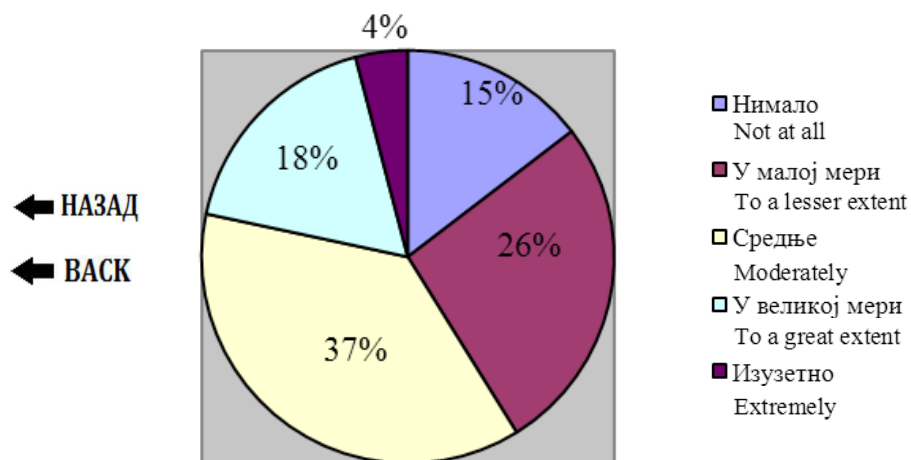
Графикон 3. Оцена нивоа угрожености појединим факторима
Chart 3. Assessment of the level of threats by certain factors

Графикон 4. Утицај појединих субјеката у превенцији угрожавања
Chart 4. Influence of certain subjects on the prevention of jeopardising events

Графикон 5: Оцена утицаја школовања на спознају безбедносне проблематике
Chart 5: To what extent education influences the awareness of the security issues

Графикон 6: На који начин се најчешће информишете о питањима безбедности?
Chart 6: How do you mostly obtain information about security issues?

